

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародних відносин, політичних наук і
практичної філософії
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

07 Управління та адміністрування
076 Підприємництво та торгівля
Третій (освітньо-науковий) рівень
Підприємництво та торгівля

Статус дисципліни

обов'язкова

Мова викладання, навчання та оцінювання

українська

Розробники:
д.філос.н., проф.
к.філос.н., доцент

Олег КУЗЬ
Ігор БІЛЕЦЬКИЙ

Завідувач кафедри
міжнародних відносин,
політичних наук і
практичної філософії

Олег КУЗЬ

Гарант програми

Марина САЛУН

Харків 2024

ВСТУП

Філософія науки є інтегративною системою знань, яка розглядає науку як цілісний феномен, внутрішні та зовнішні аспекти розвитку науки, знайомить з основами загально-наукової та соціально-гуманітарної методології, наукової раціональності, світогляду та термінології, навчає основам аналізу наукових теорій та методів, а також базовим соціо-гуманітарним аспектам впливу науки та наукових технологій на еволюцію людини, суспільства і культури. Філософія науки як навчальна дисципліна спрямована на формування свідомості і компетенцій майбутнього професійного науковця в плані здатності розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності; визначати нові тренди і тенденції розвитку соціально-економічних явищ і процесів, виявляти причинно-наслідкові зв'язки із застосуванням креативних технологій у здійсненні наукових досліджень; пропонувати нові рішення, розробляти та наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з урахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

Об'єктом навчальної дисципліни є наукове пізнання.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні логіко-методологічні закономірності розвитку науки та її соціальні функції у сучасній цивілізації.

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія науки» є формування у здобувачів освітньо-наукового ступеня доктор філософії сучасного наукового світогляду, опанування плюральної методології дослідницьких програм і усвідомлення системно-методологічних (культурних, політичних, соціально-економічних, когнітивно-пізнавальних тощо) проблем, що безпосередньо або побічно пов'язані з прогресом науки і технологій та розвитком техногенної цивілізації в цілому.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Філософія науки» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 076 Підприємництво та торгівля.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Компетентності	Результати навчання
ЗК01	РН01
	РН06
	РН08
	РН09

СК05	РН08
	РН09

ЗК01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері підприємницької та торговельної діяльності на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК05. Здатність до критичного переосмислення і розвитку сучасних теорій, методологій, об'єктів досліджень й практик, із застосуванням системного підходу до врахування неекономічних аспектів з різних галузей знань, у підприємницькій та торговельній діяльності.

РН01. Мати передові концептуальні, методологічні знання у сфері підприємництва та торгівлі та/або на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, які є достатніми для проведення наукових, прикладних досліджень на рівні актуальних світових досягнень, отримання нових знань та/або здійснення інноваційної професійної діяльності.

РН06. Приймати ефективні, етичні та соціально відповідальні рішення, забезпечувати лідерство, автономність та міжособистісну взаємодію у їх реалізації в професійній діяльності, спрямовані на підтримку розвитку громадянського суспільства, культурного та соціального прогресу, а також підтримку підприємництва в рамках третьої місії університетів, коли університет стає центром підприємницької активності, відкритим для всіх зацікавлених учасників.

РН08. Формулювати та перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, актуальні літературні та інформаційні джерела, результати теоретичного аналізу, моделювання, експериментальних досліджень.

РН09. Планувати і виконувати теоретичні та/або емпіричні дослідження з використанням сучасних методів й інструментів, здійснювати критичний аналіз результатів власних або сторонніх досліджень у контексті усього комплексу сучасних знань щодо проблем у сфері підприємництва та торгівлі та дотичних міждисциплінарних напрямів, з дотриманням норм академічної і професійної етики.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Наука як феномен культури

Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен

Що таке наука: визначення та суть. Історія науки. Виникнення передумов наукових знань в стародавньому світі. Зародження і розвиток класичної науки. Некласична наука. Постнекласична наука. Наука і практика. Наука і суспільство.

Багатоманітність форм знання. Наукове і позанаукове знання. Особливості науки порівняно з іншими формами пізнавальної активності. Наукове знання як система, його особливості і структура. Класифікація наук і проблема періодизації історії науки. Спадковість, єдність кількісних і якісних змін у розвитку науки. Диференціація та інтеграція наук, взаємодія наук та їх методів. Посилення математизації, теоретизації та діалектизації науки. Динаміка наукового знання. Природничі, гуманітарні, формальні, технічні науки.

Наука як соціокультурний феномен. Наука, людина, повсякденність. Наука як відповідь на людські потреби. Етика науки. Філософський портрет вченого. Професійна і соціальна відповідальність вченого.

Тема 2. Генеза і еволюція науки

Філософія науки. Співвідношення філософії і науки. Формування науки як професійної діяльності. Виникнення дисциплінарно-організованої науки. Предметна сфера філософії науки. Виникнення філософії науки як напряму сучасної філософії. Етапи розвитку філософії науки. Виникнення і розвиток філософії науки в ХІХ ст. Позитивізм. Емпіріокритицизм. Неопозитивізм і методологія науки. Постпозитивіські теорії науки. Особливості філософії науки кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Методологія гуманітарних наук.

Тема 3. Гносеологія та епістемологія

Класична і некласична раціональність: розум і культура. Багатоманітність форм раціональності. Раціональність як спосіб ставлення людини до світу. Структура і типологія раціональності. Детермінанти розвитку наукової раціональності. Історичні типи наукової раціональності. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів наукової раціональності.

Класичний ідеал раціональності і його втілення в історичному типі раціональності класичної науки. Виявлення обмеженості класичному ідеалу раціональності під час наукової революції початку ХХ століття. Некласична і постнекласична наукова раціональність. Класична теорія істини. Когерентна, конвенційна та фідейстська теорії. Прагматична теорія істини.

Наукове знання як складна система, що розвивається. Різноманіття типів наукового знання. Емпіричний і теоретичний рівні, критерії їх розрізнення. Особливості емпіричної і теоретичної мови науки. Структура емпіричного знання. Експеримент і спостереження. Емпіричні факти. Процедури формування факту. Проблема теоретичного навантаження факту.

Структура теоретичного знання. Теоретичні моделі як елемент внутрішньої організації теорії. Обмеженість гіпотетико-дедуктивної концепції теоретичних знань. Роль конструктивних методів у дедуктивному розгортанні теорії. Парадигма. Математизація теоретичного знання. Ідеали і норми дослідження та їх соціокультурна розмірність.

Наукова картина світу, її функції: картина світу як онтологія, як форма систематизації знання, як дослідницька програма. Роль філософських ідей і принципів у обґрунтуванні наукового знання. Інтегральна теорія К. Вілбера. Феноменологічні теорії істини.

Раціональність в когнітивних і соціальних системах. Соціокультурні та екзистенційні передумови кризи наукової раціональності. Наука як форма панування і фактор відчуження. Проблема налагодження зв'язку науки з життєвим світом людини.

Наукова раціональність і техніка. Технізація і життєвий світ. Раціоналістичний проєкт модерну та його критика. Сучасна філософія науки на шляху до нового розуміння наукової раціональності.

Змістовий модуль 2. Логіко-методологічна структура науки

Тема 4. Логіка й методологія науки

Наукова теорія та її складові. Наукове поняття і терміни. Закони і принципи.

Метод і методологія. Класифікація методів. Основні моделі співвідношення філософії і спеціальних наук. Функції філософії в науковому пізнанні. Загальнонаукові методи і прийоми дослідження. Нормативний характер методологічних принципів науки. Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії. Вимога перевірюваності або принцип спостереження. Вимога максимальної узагальненості теорії або її пояснювальної сили. Вимога передбачувальної сили теорії. Вимога принципової простоти теорії. Розуміння і пояснення.

Основні методологічні програми сучасності: індуктивізм, фальсифікаціонізм, конвенціоналізм, історизм. Критицизм і раціональність в концепції К. Поппера. Релятивність норм пізнавальної діяльності (М. Полані). Еволюційна епістемологія і еволюційна програма Ст. Тулміна. Історико-еволюціоністський напрям (Т. Кун). Логіко-нормативна модель зростання знання в науково-дослідницькій програмі І. Лакатоса. Плюралізм в епістемології П. Фейєрабенда. Тематичний аналіз науки (Дж. Холтон).

Стилі наукового мислення та методологічні проблеми конкретних наук. Стель наукового мислення як конкретно-історичний спосіб існування ідеалів і норм наукового дослідження, що відповідає науковій картині світу свого часу. Методологічні принципи як складова стилю наукового мислення, історичний характер методологічних принципів конкретних наук, їх евристична роль.

Тема 5. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання

Природничі, гуманітарні, соціо-економічні теорії. Проблема істинності й раціональності у соціально-гуманітарних науках. Текст як особлива реальність і «одиниця» методологічного і семантичного аналізу соціально-гуманітарного знання. Герменевтика і круг герменевтики. Соціальна верифікація наукового знання у соціогуманітарних, технологічних і природничих науках. Пояснення, розуміння, інтерпретація у соціальних і гуманітарних науках. Пояснення і розуміння в соціології, історичній, економічній і юридичній науках, психології, філології, культурології.

Філософська методологія та її застосування у сфері соціально-гуманітарного знання.

Інформаційні технології та інформаційна культура. Концепція трансгуманізму і еволюційне майбутнє людини.

Тема 6. Онтологія науки

Дуалістичний зміст категорії «онтологія науки». Суб'єкт-об'єктна дихотомія крізь призму теорії М. МакЛюена. Причинність, детермінізм, синергетика. Синергетика в природничих і соціо-гуманітарних науках.

Матерія, енергія та інформація як фундаментальні категорії науки.

Загальна характеристика еволюції концепцій детермінізму. Філософські основи дослідження систем, що самоорганізуються. Роль нелінійної динаміки і синергетики щодо розвитку сучасних уявлень про системи, що історично розвиваються. Глобальний еволюціонізм як синтез еволюційного і системного підходів. Теорія множинного всесвіту.

Природа цінностей та їхня класифікація. Концепції цінностей І. Канта, В. Дільтея, Г. Ріккєрта. Принципи «логіки соціальних наук» К. Поппера. Оцінні судження в науці та необхідність «ціннісної нейтральності» в соціальному дослідженні. Позанаукові критерії валідності, доведеності наукового знання: принципи краси та простоти в соціально-гуманітарному пізнанні.

Тема 7. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки

Різні підходи до визначення соціального інституту науки. Історичний розвиток способів трансляції наукових знань (від рукописних видань до сучасного комп'ютера). Історичний розвиток інституційних форм наукової діяльності. Наукові співтовариства та їх історичні типи: республіка вчених (XVII – XVIII ст.), наукові співтовариства епохи дисциплінарно організованої науки (XIX – XX ст.); формування міждисциплінарних спів-товариств науки XX сторіччя. Наукові школи. Підготовка наукових кадрів.

Комп'ютеризація науки та її соціальні наслідки. Наука й економіка. Наука і влада. Проблема секретності й закритості наукових досліджень і державного регулювання науки. Політизована наука. Теорія інформаційної цивілізації.

Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання). Філософія економіки.

Головні характеристики сучасної постнекласичної науки. Сучасні процеси диференціації та інтеграції наук. Зв'язок дисциплінарних і проблемно-орієнтованих досліджень. Проблема науки і технології як джерела екзистенціального ризику. Постнекласична наука і світоглядні настанови техногенної цивілізації. Зв'язок дисциплінарних та міждисциплінарних досліджень. Залучення соціальних цінностей до процесу відбору стратегій дослідницької діяльності. Проблема гуманітарного контролю в науці та високих технологіях. Криза ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження та проблема ідеологізованої (політизованої) науки. Зміна світоглядних настанов техногенної цивілізації. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Наука та паранаука. Наукова раціональність і проблема діалогу культур. Роль науки щодо подолання сучасних глобальних криз.

Роль соціально-гуманітарних наук у соціальних трансформаціях. Соціально-гуманітарні науки як культурний феномен. Конвергенція науково-природничого та соціально-гуманітарного знання. Соціально-гуманітарні науки та влада. Соціально-гуманітарні науки та мораль. Соціальна відповідальність вченого. Участь соціально-гуманітарних наук в експертизах соціальних проєктів і програм. Перспективи їхнього розвитку в сучасному суспільстві.

Типи економіки: економіка дару та економіка вигоди. Парадигми

економічної теорії та філософія грошей. Концепт homo economicus-а та його альтернативи – економіка конкуренції та економіка співпраці. Феномен потлачу в архаїчному і сучасному суспільствах.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назви тем	Практичне застосування навчальних технологій
Тема 1.	Дискусія на практичному занятті з питання «Що таке наука?»
Тема 2.	Міні-лекція: Карл Маркс і Макс Вебер як <i>vis-a-vis</i>
Тема 3.	Дискусія на практичному занятті з питання «Quid est veritas?»
Тема 4.	Міні-лекція з питання «Чому не існує «чистих» фактів та що робити з непереборністю метафізики?»
Тема 5.	Міні-лекція «Соціальна стратифікація у академічній спільноті»
Тема 6.	«Як ціннісні підвалини науки співвідносяться з вимогою її об'єктивності?»: робота в малих групах
Тема 7.	Дебати на практичному занятті: «Міф зробив набагато більше науки – він створив культуру»
Тема 8.	Робота в малих групах щодо доведення або спростування тези «Ars longa, vita brevis»

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 8	Вивчення лекційного матеріалу
Тема 1 - 8	Підготовка до практичних (семінарських) занять
Тема 1 - 8	Виконання індивідуальних завдань
Тема 4	Написання есе на тему «Quid est veritas?» та/або «Чому не існує «чистих» фактів та що робити з непереборністю метафізики?»
Тема 1 - 8	Підготовка до екзамену

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Філософія науки» використовуються традиційні методика інформаційно-рецептивної та репродуктивної спрямованості, а також сучасні методи активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освітньо-наукового ступеня доктор філософії, які передбачають застосування таких навчальних технологій, як:

проблемні лекції, міні-лекції, дискусії, дебати, роботу в малих групах.

Словесні (лекція (Тема 1-8), проблемна лекція (Тема 7-8), міні-лекція (Тема 2,4)).

Наочні (демонстрація (Тема 1-8)).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 8), есе (Тема 4), семінар-дискусія (Тема 1, 3, 6, 7, 8)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання сформованих компетентностей у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські (практичні) заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у аспірантів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Контрольні заходи включають:

– поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу скласти іспит, – 35 балів);

– підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Поточний контроль успішності навчання здійснюється у формі:

– експрес-опитування за змістом тем, що пройдено, – 3 рази за семестр на семінарських заняттях, усно. Максимальна оцінка за доповідь – 5 балів (5-бальна шкала оцінювання, усього 15 балів за семестр), її можна отримати, якщо доповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення; містить засвоєний теоретичний матеріал у повному обсязі;

– наукового повідомлення (аналітичної доповіді) за заданою тематикою – 3 рази за семестр на семінарських заняттях, усно. Максимальна оцінка за доповідь – 5 балів (5-бальна шкала оцінювання, усього 15 балів за семестр), її можна отримати, якщо доповідь має логічну структуру, висновки є аргументованими, теоретичний матеріал викладений вільно із розумінням основних понять;

– перевірки есе за заданою тематикою – 1 раз за семестр, захист проводиться на семінарських заняттях у змішаній формі (імітація публічної промови плюс її текст). Максимальна оцінка – 10 балів (10-бальна шкала, усього 10 балів за семестр);

– презентації аналітичного реферату (за попередньо погодженою темою) на семінарському занятті – один раз за семестр. Максимальна оцінка – 20 балів (10-бальна шкала з коефіцієнтом $\times 2$, усього 20 балів за семестр).

Підсумковий контроль успішності навчання здобувачів вищої освіти

ступеня доктора філософії з навчальної дисципліни «Філософія науки» та рівня сформованості у них компетентностей, які підтримуються даною освітньою компонентою навчального плану, здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння аспірантом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування аспірантами компетентностей. Кожен екзаменаційний білет складається з 4-х завдань (2 стереотипних, 1 діагностичне та 1 евристичне завдання), які дозволяють діагностувати рівень теоретичної / практичної підготовки, сформованості компетентностей у аспірантів, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів).

Здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії слід вважати атестованими, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
 07 Управління та адміністрування
 076 Підприємництво та торгівля
 Третій (освітньо-науковий) рівень
 Семестр I
 Навчальна дисципліна "Філософія науки"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Завдання 1 (стереотипне, 5 балів)

Заповніть таблицю, в якій би встановлювалась відповідність між відповідними теоріями істини та їх визначеннями: 1) знання, яке відповідає реальності; 2) система зв'язного і несуперечливого знання; 3) знання, яке веде до досягнення поставленої цілі; 4) те, у що людина вірить; 5) те, що прийнято вважати істиною.

Концепція істини	Визначення
Класична теорія істини	Істина – це ...
Прагматична теорія істини	Істина – це ...
Когерентна теорія істини	Істина – це ...
Конвенційна теорія істини	Істина – це ...
Фідеїстська теорія істини	Істина – це ...

Завдання 2 (стереотипне, 10 балів)

Дайте визначення:

- 1) Теза Дюгема – Квайна;
- 2) Теза Куна – Фейерабенда;
- 3) Що таке синергетика?
- 4) Що таке герменевтика?
- 5) Що таке операціоналізм?

Завдання 3 (діагностичне, 10 балів)

Еволюційна теорія науки Ст. Тулміна.

Завдання 4 (евристичне, 15 балів)

Проаналізуйте неолібераліську теорію М. Фрідмана кризь призму ідей синергетики.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії протокол № ____ від «__» _____ 20__ р.

Екзаменатор

к.ф.н., доц. Білецький І.П.

Зав. кафедри

д.ф.н., проф. Кузь О.М.

Критерії оцінювання

Підсумковий контроль знань навчальної дисципліни «Філософія науки» здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену.

Відповідно до компетентнісного підходу екзаменаційні білети мають три рівні:

- 1) стереотипний (запам'ятовування та відтворення знань) – завдання 1–2;
- 2) діагностичний (практичне застосування знань) – завдання 3;
- 3) евристичний (створення нового знання) – завдання 4.

Кожний рівень завдань оцінюється окремо, а загальна оцінка підраховується як сума оцінок за кожне завдання. Кількісний показник (бал) встановлюється залежно від ступеня виконання завдання. Максимальний бал за іспит – 40.

Завдання 1 стереотипного рівня подано у вигляді тесту, який складається з 5 запитань та 5 варіантів відповіді на них; кожна правильна відповідь дає 1 бал, усього до 5 балів.

Завдання 2 стереотипного рівня представлене у виді 5 запитань, які передбачають коротку відповідь (дати визначення); кожна правильна відповідь дає 2 бали, усього до 10 балів.

Завдання 3 діагностичного рівня є відкритим питанням, що вимагає демонстрації навичок застосування отриманих знань. Максимальна кількість балів – 10.

Завдання 4 евристичного рівня є відкритим проблемним питанням, що потребує систематизованої, раціонально обґрунтованої, аргументованої відповіді та має на меті демонстрацію навичок щодо створення нового знання. Максимальна кількість балів – 15.

Система оцінювання діагностичного завдання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний / практичний матеріал у повному обсязі	10
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	9

Відповідь в цілому аргументована, відтворює самостійність мислення, але бракує систематизації. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	8
Відповідь в цілому правильна, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	7
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	6
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	5
Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	4
При відповіді на питання допущено суттєві помилки, які впливають на зміст; самостійність мислення виявлена лише частково	3
Відповідь виявляє лише загальне ознайомлення здобувача з проблематикою питання; самостійність мислення та висновки відсутні	2
Відповідь фактично не має перетину зі змістом питання	1

Система оцінювання евристичного завдання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний / практичний матеріал у повному обсязі. Здобувач пропонує дійсно нові та оригінальні ідеї та підходи до аналізованої проблеми	15
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний / практичний матеріал у повному обсязі	14
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	13
Відповідь в цілому аргументована, відтворює самостійність мислення, але бракує систематизації. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	12
Відповідь в цілому правильна, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	11
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	10
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	9
Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	8
При відповіді на питання допущено суттєві помилки, які впливають на зміст; самостійність мислення виявлена лише частково	7
Відповідь виявляє лише загальне ознайомлення здобувача з проблематикою питання; самостійність мислення та висновки відсутні	6
Відповідь виявляє практичну відсутність у здобувача самостійності мислення; здатність робити узагальнення та теоретичні / практичні висновки відсутня; навички застосування знань відсутні	5

Відповідь не виявляє самостійності мислення; здатність робити узагальнення та теоретичні / практичні висновки відсутня; стереотипні знання не відтворено	4
Здобувач має певні уявлення про зміст і суть проблеми, однак не володіє відповідним матеріалом і методологією	3
Здобувач має лише загальні уявлення про зміст і суть проблеми, не володіє відповідним матеріалом і методологією	2
Відповідь фактично не має перетину зі змістом питання	1

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ісакова О.І., Щербакова Н.В. Філософія науки: навчальний посібник / О.І. Ісакова, Н.В. Щербакова. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 227 с.
2. Сидоренко О. П. Філософія науки: курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання / О. П. Сидоренко. Одеса: ОДАУ, 2019. 156 с.
3. Філософія науки і техніки: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра з усіх спеціальностей / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Піхорович В.Д., Самарський А.Ю. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 93 с.
4. Філософія науки: навчальний посібник для самостійної роботи здобувачів ступеня доктора філософії / уклад. І. Г. Утюж, Н. В. Спиця, Д. П. Сепетий. Запоріжжя: ЗДМУ, 2020. 88 с.
5. Kuz O. M., Cheshko V. T., Biletsky I. P. Philosophy of science: textbook / O. M. Kuz, V. T. Cheshko., I. P. Biletsky. Kharkiv: KHNUe, 2024. 172 p.

Додаткова

6. Білецький І. П. Філософія, софістика і діалектика в китайській та західній філософських парадигмах. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки»*. 2021. № 63. С. 23–32.
7. Коннова Н. О., Коротков Д. С., Кузь О. М. Неефективність управлінських рішень як наслідок конфлікту цінностей і норм. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. Дніпро, 2023. № 6(1). С. 41–48. <https://doi.org/10.15421/342306>
8. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Трансбіополітика: онтологія та метатеорія керованої еволюції. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. Дніпро, 2021. Том 4. № 1. С. 84–94. DOI: <https://doi.org/10.15421/342110>
9. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Трансбіополітичний тренд пандемії COVID-19: від політичної глобалізації до політики глобальної еволюції. *Політикус*. 2021. № 3. С. 122–130. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-3.19>
10. Лакс М. Метафізика: сучасний вступний курс / Пер. з англ. М.

Симчич, Є. Поляков; 2-е вид. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2021. 608 с.

11. Plazova T., Kuz O., Konnova N., Korotkov D., Galushchenko O. (2024). Information Warfare as an Instrument of Geopolitical Influence on Ukraine: Main Aspects and The State's Response. *International Journal of Religion*, 5(2), 121-130. <https://doi.org/10.61707/0g2yt516>

12. Tromp Coyan. Philosophy of Science / Course manual 2021/2022, Exchange Programme Faculty of Science, specialisation BSc Future Planet Studies, year 1 Bachelor Future Planet Studies, year 2. URL: <https://datanose.nl/Course/Manual/98590/Philosophy%20of%20Science/2021>

Інформаційні ресурси

13. Бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.

14. Інститут філософії ім. Г. Сковороди. Режим доступу: <http://www.filosof.com.ua>.

15. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Навчальна дисципліна «Філософія науки» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=4226>.